

Dr. B. Řehák

NÁMĚTOVÁ FILATELIE NA SVĚTOVÉ VÝSTAVĚ POŠTOVNÍCH ZNÁMEK PRAGA 1962

I. kapitola — Celkový přehled exponátů

Na Světové výstavě poštovních známek PRAGA 1962 bylo vystaveno 372 námětových sbírek. Sbírek generálních, speciálních a studijních bylo celkem 449, takže poměr byl 3,7 ku 4,5.

Sbírání známek podle námětu je zřejmě na postupu a stává se významnou složkou filatelie. Je zákonitým důsledkem vývoje filatelie a muselo se objevit v době, kdy je vydáváno mnoho sérií, a proto se stále hojněji vyskytují na známkách jiné motivy než jen hlavy států, krajiny a budovy. Poštovní známka přestala také už být pouhou výplatní ceninou a přestáváme se jí zabývat jen pod zorným úhlem její výroby a funkce v poštovní dopravě. Dnes představuje poštovní známka i grafický list s kulturním a politicky propagačním posláním. A toto nové poslání poštovní známky je nejvýrazněji zhodnoceno právě námětovou filatelií. Je její pěknou a významnou stránkou, že rozšiřuje všeobecné vzdělání a seznamuje s úseky praktického života, s kulturou, uměním, vědou i dějinami formou zajímavou, a přitom přímo vyžadující hlubší seznámení s tématem. Tematické sbírky si každý rád prohlédne, jsou živější, poskytují zajímavé poučení. Výstava přesvědčivě ukázala, že tematické sbírky mají zajištěnu pozornost a zájem nejširší veřejnosti.

I zájem nových sběratelů se stále více obrací k tematickému sbírání, má jim více co říci. Možnosti jsou veliké z nejrůznějších oborů a i stejná témata se dají zpracovat zcela osobitě, jak nás světová výstava o tom názorně poučila. A poučila nás i o tom, že už nelze námětovou filatelií přehlížet a potlačovat, ale naopak, že je nutné se jí vážně a systematicky zabývat. Je dosud ve vývoji a bude se nesporně rychle rozmáhat; je proto potřebí budovat námětovou filatelií od počátku na dobrých základech a dát jí zásadní pravidla, avšak taková, která by nespoutávala, co je na ní charakteristické a čeho si při ní zvláště vážíme: tvůrčího přístupu k obsahu i zpracování námětu.

Světová výstava poštovních známek PRAGA 1962, skvěle aranžovaná, shromáždila námětové sbírky ze 30 států a poskytla tak jedinečnou příležitost k prostudování všech těchto sbírek po stránce zpracování tématu i jejich úpravy a celkového vzhledu. Pokusím se z hojného záznamového materiálu vybrat poznatky obecnější platnosti, vyvodit závěry z pozorovaných faktů a vzájemného srovnávání a upozornit na přednosti a vady. Rozhlédneme se i po obsahu námětových sbírek na výstavě a zvláštní kapitolu věnujeme výstavnímu zhodnocení sbírek a sbírkám žakovským, které tvořily samostatnou skupinu.

Světová výstava poštovních známek PRAGA 1962 byla velkolepá. Překvapila rozlohou, velmi vkusným uspořádáním a kvalitou vystavených exponátů. Na panelové ploše velké přes 10 000 m² vystavovalo 1204 vystavovatelů 1432 sbírek.

Z toho bylo 81 oficiálních sbírek poštovních správ, 11 sbírek čestné akademie, 7 sbírek čestné třídy FIP [oboje sbírky mimo soutěž], 62 sbírek národní třídy [sbírky známek Československa], 282 sbírek známek evropských států [I. soutěžní třída], 22 sbírek států afrických [II. tř.], 24 sbírek států amerických [III. tř.], 51 sbírek států asijských [IV. tř.], 9 sbírek Austrálie a Oceánie [V. tř.]. Sbírek tematických bylo 372, leteckých 47, mládežnických 214, sbírek zvláštností 118 a 130 expozic filatelistické literatury.

Největší počet soutěžních sbírek byl z Československa, 318. Z NSR 100, z NDR 93, z Maďarska 91,

z Rakouska 85, z Rumunska 73, ze Sovětského svazu 68, z Polska 67, Nizozemska 46, Jugoslávie 40, Velké Británie 36, Francie 34, Izraele 32, Švédska 30, Bulharska 21, Spojených států amerických 19, Argentiny 17, Itálie 16, Dánska 13, Finska 12, Lucemburska a Austrálie po 11, Belgie a Švýcarska po 9, Brazílie a Indie po 7, Jihoafrické republiky a Norska po 6, z Chile 5 a z ostatních států 4 a méně.

Ze 372 námětových sbírek mělo Československo 78, NDR 42, Sovětský svaz 35, Rumunsko 33, Maďarsko 30, Polsko 23, Rakousko 23, NSR a Izrael po 14, Francie 10, Jugoslávie 9, Velká Británie 8, Argentina 8, Dánsko a Švédsko po 6, Bulharsko 4, Jihoafrická republika, Chile a Austrálie po 3, Belgie, Súdán, Brazílie a Indie po 2, Itálie, Nizozemsko, Švýcarsko, Španělsko a USA po 1 sbírce.

Tato čísla byla nezbytná, abychom si uvědomili, jaký byl na výstavě vzájemný poměr sbírek podle jejich obsahu a ve kterých zemích se námětová filatelie nejvíce pěstuje.

Sbírka motivová a sbírka tematická

Obě sbírky, motivové i tematické, byly na výstavě zařazeny do tř. VI. a instalovány promišeně, bez rozlišování.

Obou pojmů se dosud nepoužívá správně a nesmíme je zaměňovat. V dalším textu používám obou výrazů v tomto smyslu:

Motiv je obraz na známce nebo určitý symbol [červený kříž, olympijské hry, 100 let známky apod.]. Sbírka známek téhož motivu, v níž jsou běžně ponechány celé série sestavené podle data vydání nebo podle zemí s příslušnými nadpisy, je sbírka motivová.

Téma vyjadřuje heslem vůdčí myšlenku, jež je ve sbírce rozvedena obsahově, věcně zpracována a doložena filatelistickým materiálem. V tematické sbírce vždy musí být vysvětlující texty [ne pouhé nadpisy] a celé série se v ní mohou vyskytnout jen velmi zřídka. Téměř všude vyžaduje libreto námětu, aby známky z téže série byly rozmístěny k různým heslům. Celé série známek s tímž motivem, na němž se mění jen čísla hodnot, do tematické sbírky nepatří, až na výjimky zdůvodněné libretem nebo výjimečně též z důvodů estetických. Ruší spád a přehlednost libreta sbírky. Do tematických sbírek patří známky s přetiskem jen tehdy, jestliže přetisk přímo rozvádí nebo dokládá text libreta. Naproti tomu mají v nich být dopisy, obálky prvního dne, příležitostná razítka a mohou v nich být i analogické pohlednice, ovšem jen jako filatelistické celistvosti, tj. pokud jsou na nich razítkované známky.

Je samozřejmě, že tematické sbírky proti pouhým motivovým vyžadují daleko větší práci v sestavení i zpracování. Vyžadují věcné zvládnutí, všestranné a hluboké propracování zvoleného tématu, v němž musí být vidět vlastní tvořivá práce, ne pouhé mechanické seskupování dokonce celých sérií. Například, jak se ukázalo na společné poradě zástupců FIP a FIPCO u příležitosti pražské výstavy, nebudou moci na mezinárodních výstavách dosáhnout motivové sbírky stříbrné medaile, neboť jejich sestavení je mnohem snazší než vypracování sbírek tematických.

Od 1. ledna 1961 platí řád pro vystavování námětových sbírek na mezinárodních výstavách pod záštitou FIP nebo FIPCO a na národních výstavách pořádaných celostátními filatelistickými svazy, jež jsou členy FIP nebo pořádaných zemskými sekce FIPCO. Řád platil pro výstavu PRAGA 1962. Byl uveřejněn ve Filatelii v č. 7. roč. XI. Nyní, po zkušenostech z výstavy, bude potřebí kriticky hodnotit jeho odstavce, zvláště bod 2. a 3. Pro další vývoj námětové filatelie je žádoucí, aby byl řád postupně zdokonalován podle zkušeností získávaných na velkých mezinárodních výstavách. Světovou výstavou poštovních známek PRAGA 1962 počínaje.

Pokračování v č. 2